

юридичної сфери / С. І. Маршалок // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія психологічна. – 2013. – Вип. 1. – С. 179-187.

4. Бандурка А. М. Юридическая психология: учебник / А. М. Бандурка, С. П. Бочарова, Е. В. Землянская. – Х.: Изд-во Нац. ун-та внутр. дел, 2001. – 640 с.

5. Кобець О. В. Професіографічний аналіз діяльності суб'єктів правозастосовної діяльності / О. В. Кобець // Проблеми освіти: наук.-метод. зб. – К.: Наук.-метод. центр вищої освіти. – 2004. – Вип. 38. – С. 280–286.

Ядловська Ольга Степанівна,
доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін,
кандидат історичних наук

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

МІСЦЕ ТА РОЛЬ УСНОЇ ІСТОРІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ СУСПІЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

На сьогодні спостерігаємо помітний розрив між вимогами суспільства та реальними можливостями освіти – базису основних знань як вона розумілася традиційно, внаслідок чого освіта, нібито, суттєво відстала від запитів і потреб розвитку людства. У зазначеному контексті насторожують ціннісні настанови та мотивація студентів при вивченні історії, зокрема певне відсторонене ставлення до дисципліни, яка «ймовірно не знадобиться у житті». Тому виникає необхідність збільшення можливостей зіткнень та взаємодії як історичних дисциплін з іншими науками, так і спроба будь-якої особи створити історичний наратив. Одним з таких напрямків стає долучення, при чому активне, до усної історії науковців, журналістів, широкого загалу представників різних соціальних та професійних кіл, представники яких працюють з людьми – педагогів, психологів, юристів та ін.

Уперше усна історія отримала свій шанс на розвиток у незалежній Україні на початку 1990-х років – в умовах гострої методологічної кризи в суспільно-гуманітарних науках. Нині, коли відбувається не менш гостра інституційна криза в системі вищої освіти та академічної науки, усна історія має ще один шанс для доведення своєї суспільної користі та зміцнення своїх позицій. Йдеться про величезний суспільний запит на такий тип знань, який продукує саме усна історія: на тлі революційних та воєнних подій в українців загострилася потреба віднайти історичне опертя для власної громадянської національної ідентичності. Це спричинило зростаючий інтерес до людиноцентричної, антропологізованої, персоніфікованої історії країни, «заземленої» до рівня конкретних людей і груп, на противагу до забронзовілих офіційних

історичних наративів [1]. Дискусійне питання стосовно співвіднесення суб'єктивної інформації, що надається респондентами (особи, котрих опитують), та «історичною правди» висуває на передній план важливість ціннісного особистісного відношення учасника подій до об'єктів дослідження – певних явищ та процесів. У цьому аспекті важливою ланкою виступає розуміння значення та місця т. зв. пересічної, простої людини в історичному поступі. Особливо необхідним такий підхід став після радянського періоду, коли роль особистості (власне ставлення, думки, які не суголосні з тими, що проголошені як ідеологічний курс) нівелювалась та зменшувалась і навіть переслідувалась.

Усна історія послуговується теоретичними і методологічними напрацюваннями багатьох дисциплін: квалітативна соціологія, антропологія, бібліографічні й літературознавчі студії, лінгвістика, фольклористика. Разом з тим історики самі зробили солідний внесок у теорію, методику, політику квалітативного дослідження завдяки своїм інтердисциплінарним рефлексіям щодо відносин під час проведення інтерв'ю. Метод усної історії успішно застосовується українськими вченими для суто позитивістських досліджень маловивчених історичних подій. З іншого боку, адекватна реконструкція минулого – важлива ланка переосмислення тоталітарного спадку та творення нового гранд-наративу [2, с. 12]. Спектр тем, що виступали об'єктом усної історичних досліджень протягом перших двох десятиліть незалежності, висвітлював проблеми трьох голодоморів (1921-23 рр., 1932-1933 рр., 1946-47 рр.), Другої світової війни, історію УПА та ОУН, переселення українців як в УРСР, так і поза її межами (депортації та діаспора), соціальне життя часів «відлиги» та «застою», створення та участь партійних осередків політичних сил за часів незалежності. Сучасна тематика продиктована подіями Революції на граніті, Помаранчева революції та Революція гідності, а також антитерористичною операцією, військовими подіями на сході України та анексуванням Криму Росією.

Усна історія як наукова практика виступає багатокомпонентним процесом. По-перше, усна історія являє собою складне синкретичне поєднання спогадів людини про минуле із власного досвіду, пережитого і побаченого свідком (учасником) історичних подій яких був. По-друге, усної історичні одиниці, зокрема спогади, віддзеркалюють досвід, отриманий в результаті комунікації між різними поколіннями родини, роду, іншими близькими соціальними групами та прошарками. З суто наукової точки зору дослідницькі усної історичні практики містять наратив, в якому згадуване свідомо чи несвідомо, відкрито чи приховано супроводжується оцінками, суб'єктивними інтерпретаціями, наділяється різними індивідуальними чи колективними значеннями. Разом із тим, усна історія часто виявляється складною конструкцією з особистого або колективного досвіду «своїї» групи, а також вплетеної в наратив інформації, отриманої ззовні (прочитані історичні книжки, офіційний дискурс підручників з історії, радіо, газети, кіно та телебачення), що

врешті трактується дослідниками як суб'єктивне оцінювання подій. Загалом же це наукова міждисциплінарна практика, що дозволяє отримати з усних джерел унікальну інформацію про людину в історії [3, с. 3–4].

Засадничим постулатом усної історії є твердження «минуле – у собі», вона є продуктом осмислення історичною свідомістю сучасних людей попереднього історичного досвіду. Отож вона покликана допомогти досягнути шляхи перетворення індивідуальної пам'яті в колективну, подій минулого – в історію. Потреба пізнання і розуміння індивідуального досвіду людини як головної дійової особи історії логічно призвела до переорієнтації дослідницьких стратегій з якісними методами дослідження. Мікроісторія, історія повсякдення, соціальна історія дозволили вивчати минуле на антропологічному рівні: не на макрорівні (історія держав, великих подій, катаклізмів, інститутів тощо), як це було досі, а з позиції окремого індивіда, звичайної людини та її повсякденного життя, що дозволяє побачити багатоманітність і неоднозначність історичних інтерпретацій, історичного поступу з позиції окремих індивідів. Визнання унікальності і самоцінності людського досвіду означало необхідність інтерв'ювання безпосередньо учасників подій минулого, що відкриває якісно нові можливості для історичних реконструкцій. Це дало поштовх до бурхливого розвитку нової ділянки історичної науки – усної історії [4, с. 9]. Фактично, особа, учасник подій, стає причетною до створення історичного нарративу, тобто її свідчення використовуються як документальні. На наш погляд, саме людське життя, думка, переживання та оцінювання подій становить на цьому етапі дослідження основу цінності. Ймовірно надання «неправдивої інформації» чітко прослідковується завдяки вибірці (це стосується, переважно, фактажу) або ж стає виявом полярної точки зору на події. Закиди щодо «недокументальності, неофіційності» таких досліджень теж стають суб'єктивними, адже, взагалі, будь-які документи, узагальнення і т. п. створюються та аналізуються такими ж особами. Завдання ж науковця полягає у структуруванні, систематизації, узагальненні зібраних даних, висловленні власного відношення та порівняння з іншими науковими поглядами.

Важливо, однак, розрізняти біографічні (автобіографічні) історії і так звані усні історії. Усна історія – це фактуально точне відтворення певних історичних подій. В її фокусі – не суб'єктивний досвід діяча, а історичне знання про події, процеси, рушійні сили і причини. Усні історії, розказані учасниками подій, використовуються для накопичення такої історичного та фактичного знання [5]. Із суто методологічного погляду, увага до усної історії закриває прогалини у методології набуття первинної інформації в дослідженнях гуманітарної сфери, зокрема тенденційна проблема щодо зменшення частки опитувань «face-to-face» за умов одночасного збільшення частки Інтернет-опитувань.

Безпосередня робота з носіями історичної інформації сприяє усвідомленню важливості як самої історичної науки, так і розумінню історичної ролі кожного громадянина у розбудові власної держави.

Отже, активний розвиток усної історії при вивченні історичних дисциплін, а також проведенні наукової діяльності дозволяє створити умови для особистісної зацікавленості студентів, формує здатність окремої людини спілкуватись з іншими людьми, а сама діяльність зорієнтована, перш за все, на людину. Використання усноісторичних досліджень, їх активне проведення як науковцями, так і студентами та ін. сприяє конструюванню моделей суспільного і духовно-культурного розвитку, відкритому сприйняттю і цілісному усвідомленню світу як дослідником, викладачем, так і студентом, а також особою-респондентом, що, у цілому, стають «взаємозумовленими» і одночасно самодостатніми учасниками навчального та дослідницького процесу.

---

1. Кісь О. Усна історія в сучасній Україні: здобутки і виклики часу / О. Кісь // Heinrich-Böll-Stiftung. – 16 січня, 2017. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ua.boell.org/uk/2017/01/16/usna-istoriya-v-suchasniy-ukrayini-zdobutki-i-vikliki-chasu>. – (Дата звернення: 15.03.2018). – Назва з екрану.
2. Пастушенко Т. Метод усної історії та усноісторичні дослідження в Україні / Т. Пастушенко // Історія України. – 2010. – №17-18. – С.10-15.
3. Усна історія: Теорія та практика / Упорядники А. Бойко, С. Білівненко, Ю. Головка та ін. – Запоріжжя: Тандем-У, 2008. – 100 с.
4. Усна історія: становлення, проблематика, методологічні засади // Україна модерна. – № 11. – Львів-Київ, 2007. – С. 7-21.
5. Усні джерела та їх використання для написання документальних біографій [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://bookster.com.ua/usni-dzherela-ta-yih-vykorystannya-dlya-napysannya-dokumentalnih-biografij/>. (Дата звернення: 12.03.2018). – Назва з екрану.

Яценко Катерина Володимирівна,
студентка юридичного факультету

Науковий керівник – доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
кандидат історичних наук

Ядловська Ольга Степанівна

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

МОВНА КОМПЕТЕНЦІЯ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНО-ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ЮРИСТА

Однією зі складових іміджу та ділових якостей юриста, якісним показником його культури як особистості виступає мовлення. Спілкуючись з людиною, саме завдяки мовленню ми можемо відразу встановити рівень культури, інтелекту, професіоналізму юриста. Завдяки високій культурі мовлення